

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

////////

ILMIY JURNAL

////////

ICJ JOURNALS
MASTER LIST

ISSN

INTERNATIONAL
JOURNAL
OF
SCIENCE
AND
TECHNOLOGY
RESEARCH
CENTRE

doi

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Google Scholar

open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

2-JILD, 3-TO'PLAM
2025

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Google Scholar digital object
identifier

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

Ilmiy jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

"KAPITAN GRANT BOLALARI" ASARINING ADABIY VA ILMIY TAHLILI

Qodirova Gulbahor Abdullajon qizi

ADU Matematika va mexanika fakulteti

Amaliy matematika ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada fransuz yozuvchisi Jyul Vernning "Kapitan Grant bolalari" asari adabiy tahlil qilinadi. Asarda tasvirlangan sarguzashtlar, obrazlar orqali ifodalangan insoniy qadriyatlar, geografik va ilmiy bilimlarning asarga singdirilishi hamda asarning sarguzasht janridagi o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: Jyul Vern, Kapitan Grant, sarguzasht, ilmiy fantastika, tahlil, insonparvarlik, sadoqat.

Jyul Vern – dunyo adabiyotining sarguzasht va ilmiy-fantastika janrlaridagi eng mashhur yozuvchilaridan biri. Uning "Kapitan Grant bolalari" asari 1868-yilda sarguzasht janrida yozilgan mashhur romanlardan biri bo'lib, ilmiy asoslangan tasvirlari va yuksak axloqiy g'oyalari bilan adabiy merosda alohida o'rin egallaydi.

Asar lord Glenarvan va uning yaxtasi "Dunkan" ekipajining kapitan Grantni qidirib Janubiy Amerikadan Avstraliyagacha bo'lgan sayohatini tasvirleydi. Ular yo'lda ko'plab sarguzashtlarga duch keladilar. Asar syujeti harakatga boy, obrazlar esa jonli va ishonchli yaratilgan.

Jyul Vernning "Kapitan Grant bolalari" asari mazmunan boy, g'oyaviy jihatdan chuqur va sarguzashtlarga boy syujetga ega bo'lib, o'quvchini bir zumda o'ziga tortadi. Asar syujeti kapitan Grantni qidirishga otlangan guruh a'zolarining turli qit'alardagi sarguzashtlarini o'z ichiga oladi. Asarda muallif insoniy fazilatlar — sadoqat, jasorat, oila qadriyati, do'stlik, halollik va ilm-fanga bo'lgan ishtiyoqni obrazlar orqali chuqur yoritgan.

Asarda bir nechta asosiy qahramonlar mavjud. Har biri o'ziga xos xarakterga ega va sarguzashtlar davomida ularning xarakteri yanada chuqur ochiladi. Asarda ustuvor fazilatlardan biri insoniylik bo'lib, bu fazilat asar qahramoni bo'lgan lord Glenarvan tomonidan ideal tarzda tasvirlangan. U o'zgalarning taqdiriga befarq qaramaydi, begona insonlar muammosini o'z dardidek qabul qilib, uzoq va mashaqqatli yo'lga chidaydi va hattoki hayotini xavf ostiga qo'yadi.

Sadoqat va oila qadriyati fazilatlari ham chuqur ifoda etiladi. Oila qadri jumlasida 16 hamda 12 yoshli bolalar tomonidan yuksak qadrlanadi va insonni ilhomlantiradi. Sa'y-harakat, sadoqat va mehr-oqibat orqali oilaviy rishtalarning mustahkamlanganligi ko'rsatiladi. Oilaning inson hayotidagi beqiyos o'rni yaqqol namoyon etiladi. Asarda oilaviy qadriyatlar nafaqat qon-qarindoshlik, balki insoniy rishtalar, mehr va mas'uliyat orqali ham shakllanishi yaqqol aks etgan. Ya'ni lord Glenarvan va uning rafiqasi Grantning farzandlariga ko'rsatgan g'amxo'rlik va mehribonliklari. Bu jihatlar asarda chuqur va ta'sirchan holda yoritilganligi inson onggiga oila

muqaddasligini va yaqinlarga sadoqatli bo'lishni yana bir karra eslatadi. Sadoqat tushunchasi markaziy-axloqiy g'oyalardan biri sifatida har bir qahramonning harakatlarida turli ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Asar orqali sadoqatning nafaqat oilaviy, balki insoniy, do'stona, vatanparvarlik tushunchalari ham anglashiladi. Sadoqat asarda faqat hissiy darajada emas, harakat jasorat va fidoyilik orqali ham amaliy ifodasini topadi. Har bir qahramon o'z roli orqali muhim hayotiy saboqlarni beradi. Har bir voqea, har bir sarguzasht o'z ichida bir ibratni yashiradi. Ularning xarakterlari va hatti-harakatlari o'quvchiga ko'p narsani anglatadi. Qahramonlar boshidan o'tkazgan voqealar orqali o'zgaradi va rivojlanadi. Bu esa inson hayot yo'llarida har jabhada o'sishi, ayniqsa fikrlashi va mas'uliyat hissi ortishiga olib keladi.

"Kapitan Grant bolalari" asarida ilm-fan va bilimning kuchi asosiy g'oyalardan biri sifatida yorqin ifodalangan. Asarda voqealar turli qit'alarda kechadi. Geografiya, biologiya, dengizchilik, iqlimshunoslik kabi sohalarga oid bilimlar ko'p uchraydi. Har bir joy o'ziga xos tabiati, iqlimi va madaniyati bilan tasvirlanadi. Jyul Vernning o'tkir kuzatuvchanligi va geografik bilimlari asarni yanada boyitadi. Bu esa uni nafaqat badiiy, balki ilmiy-ommabop asarga aylantiradi. Asar bolalar va yoshlar ongini boyitishga, ular orasida ilmga qiziqishni oshirishga xizmat qiladi. Jyul Vern bu asarda ilmiy tafakkur va bilim orqali murakkab vaziyatlardan chiqish, muammolarni hal qilish mumkinligini ko'rsatadi. Aqliy salohiyati, tafakkuri, kuzatuvchanligi orqali inson boshqalarga yordam bera olishi mumkinligi ko'rsatilgan. Nafaqat ilmiy bilimga ega bo'lish, balki uni real hayotda qo'llay olish, tahlil qila olish insonni yuksaklikka yetkazadi. Yosh avlodga ilm o'rganish, dunyoqarashni kengaytirish va fikrlashni o'stirishning muhimligi singdiriladi. Jyul Vernning yozish uslubi shundayki, u o'quvchini nafaqat hayajonga soladi, balki yangi bilimlar bilan ham boyitadi va ilm-fanga mehr uyg'otadi. Ilmni ulug'lash g'oyasi ilgari suriladi.

Asarda bayon etilgan hodisalar o'quvchini shunchaki voqealarning izidan emas, balki ma'naviy jihatdan ham o'sishga chorlaydi. Kitob o'quvchiga shuni anglatadiki, biror maqsad sari intilishda mashaqqatlardan qo'rqqanlik lozim. Asarda bir necha muvaffaqiyatsizliklar kitobxonni qayg'uga soladi, ammo Jak Paganel ismli qahramon orqali kulguli lahzalar o'rnida va chiroyli tarzda qo'llanilganligi hech kimni e'tiboridan chetda qolmaydi. Bu orqali inson har qanday og'ir vaziyatda ham tushkunlikka tushib qolmaslikni, har bir vaziyatning ijobiy tomonlarini izlash kerakligini anglab yetadi. Bundan tashqari hayotning turli qirralari: tabiatning qudrati, odamlarning mehribonligi yoki zolimligi, do'stlik va xiyonat, xavf va qutqaruvni ko'rsatadi. Shuningdek, asarda millatlar o'rtasidagi farq, insoniyat birligi, madaniyatlar haqida ham o'ylandirilgan jihatlar mavjud.

Asar yoshlar uchun motivatsiya, hayotiy saboq va ilhom manbai bo'la oladi. U insonni sabrli, dono va halol bolishga undaydi. Shuningdek, ilmga

intilish, geografiya va tabiat haqida bilim olishga rag'batlantiradi. Jyul Vernning o'zi ham ilm-fanga qiziqqan shaxs bo'lgan. Shu bois asarda geografik ma'lumotlar ham ko'p uchraydi. Asar nihoyasiga yetganda kitobxonning qalbida chuqur taassurot qoldiradi. Asarda yaxshi va yomon odamlar o'rtasidagi farq ham aniq berilgan. Bu esa o'quvchining axloqiy qarashlarini shakllantiradi. Xavflar, aldovlar, firibgarliklar hayotning qora ranglari sifatida aks ettirilgan, lekin bu ranglar orasidan doimo halollik, sadoqat va mehr-oqibat yorug'lik kabi ajralib turadi. Asarning ijobiy ruhi, umid va yaxshilik g'oyalariga boy bolishi uni yoshlar uchun tarbiyaviy ahamiyatga ega kitobga aylantiradi. Vatanga bo'lgan muhabbat, erkinlik va adolat tushunchalari ham yanada mukammal tarzda tushuniladi.

Asarning yozilgan davri (XIX asr o'rtalari)dagi tarixiy, ijtimoiy va ilmiy muhit ham yoritilib ketilgan. Sanoat inqilobi, kashfiyotlar, dengiz sayohatlari, kolonial kuchlar raqobati, geografik xaritalashga alohida urg'u berilgan.

Garchi asar XIX asrda yozilgan bo'lsa-da, undagi g'oyalar bugungi kunda ham dolzarb. Global dunyoqarash, tabiatni o'rganish, sadoqat va insonparvarlik kabi mavzular har bir davrda o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Hozirgi yosh avlod uchun bu asar bilimga intilish, murakkab vaziyatlarda bardavomlik, jamoa bo'lib ishlash va maqsadga erishish kabi muhim saboqlarni beradi. Shuningdek, globallashuv jarayonida turli xalqlar madaniyati bilan tanishish imkonini ham yaratadi. Mening fikrimcha, har bir yosh bu asarni kamida bir marta o'qib chiqishi kerak. Chunki bu roman har bir kitobxon hayotida chuqur iz qoldiradi va to'g'ri yo'l ko'rsatadi

"Kapitan Grant bolalari" asari o'z davrida katta adabiy voqea bo'lgan. U sarguzashtlar orqali insoniy fazilatlar, do'stlik, fidoiylilik, bilimga bo'lgan ishtiyoqni ulug'laydi. Jyul Vern bu asar orqali yosh avlodni ilm-fan va izlanishga chorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jyul Vern "Kapitan Grant bolalari" asari.